

Ad te levavi

Deze preek is gehouden op zondagmorgen 28 november 2021 in de Adventkerk in Amersfoort.
Gelezen is Lucas 21:25-33. Gezongen is Psalm 25 en gezang 747 uit het Liedboek van 2013.
Gemeente van Christus,

Hoe ziet leven in het laatste der dagen eruit? Hoe dient zich het einde der tijden aan in het leven? Ik moest om te beginnen denken aan een liedje van Wende Sniijders. De titel is 'Hoe lang nog?'

Dat het zo stil kan zijn, de nacht
Ik staar naar het plafond, ik wacht
Geen zon, de kilte in mijn kop
De aarde draait, alles verstomd
Het kruipt, het gloeit in mij
De zwarte stroop
De straffe knoop rondom m'n hart verstrakt
Bedingt vernieling
Weg van kracht

Het golft en gromt,
Diep binnenin
Is het te laat?
Wat is de zin
Alle gebreken stompen dreunen,
Klauwen, snijden
Maanden, weken

Hoelang nog?

De val dat vuile donker in
Daar waar de geesten dwalen
Waar het beest verhaal komt halen
Klaar om bot tot gruis te malen
Brult me jij
Gitzwart venijn
Wat doe jij nog
Verdwijn
't is klaar, geef op
Verga, verstom
Ga weg blijf web
Kom nooit weer om

Dag en nacht lachend ingedoken
Handen vloeibaar uitgestoken
Omarmd, verwarmd en liefgehad
Geloofd in jou en mij in dat
Langs zoon en maan gestormd
De hoop niet werd gebroken of verdomd
Genoeg gezegd en geprobeerd
Elk woord een baksteen
Over, weer
Krijgt tijd gelijk, wat gaat, wat blijft?
Is er iemand, zal er ooit nog
Iemand zijn?

Hoe lang nog?

Ik vind dit een ontzettend aangrijpend liedje. Met de muziek erbij is het al helemaal verpletterend. De roep van de zielen onder het altaar uit Openbaringen is erin te horen. Hoe lang nog? Het gaat niet over wat er buiten in de wereld gebeurt. Het beschrijft vooral wat er van binnen gebeurt. Het gaat over de angst. Het gaat over benauwenis. De strakke knoop rondom je hart. Over leven in het donker. Je zou het misschien een liedje over de binnenkant van het einde der tijden kunnen noemen. Is er iemand? Zal er ooit nog iemand zijn? Hoe lang nog?

Geen steen op de andere

Niet iedereen komt toe aan deze vragen. Zo diep als Wende het peilt zo diep peilen wij het lang niet altijd. Ook aan het einde der tijden is het heel goed mogelijk je met andere dingen bezig te houden. Misschien zien we daar iets van aan het begin van Lucas 21. Jezus is in de tempel om onderwijs te geven. Hij hoort dat de mensen met elkaar praten over het gebouw waar ze in zijn. Ze hebben het over de fraaie stenen en de wijgeschenken waarmee de tempel versierd is. Ze gaan helemaal op in de schoonheid van wat ze om zich heen zien. Ze zijn totaal argeloos. Ze hebben geen benul van het naderende einde. Het deed me denken aan onthutsend verhaal in een roman van Rachel Cusk (Contouren). Een zus vertelt het verhaal via de telefoon aan een andere zus.

Ze vertelt dat ze op bezoek is geweest bij een vriendin om de verbouwing van de keuken te vieren. Het pronkstuk was een enorm ingebouwd glaspaneel in het dak. Het maakt de ruimte zo licht en groots als een kathedraal. De gastvrouw krijgt complimentjes over het waanzinnig effect van het daglicht. Vlak voor de komst van de gasten heeft de gastvrouw ontdekt dat er een scheurtje in het glaspaneel zit. Alsof er van bovenaf iets kleins maar scherp op was gevallen. De gastvrouw was

behoorlijk nijdig, omdat het paneel flink wat had gekost. Omdat het paneel uit één stuk was zag er het ernaar uit dat het in zijn geheel moest worden vervangen ook al was de beschadiging maar klein. De gasten kwamen binnen, iedereen ging aan tafel. In de loop van die avond raasde er een ongelooflijke storm over Athene. Terwijl de groep onder het glaspaneel zat te eten viel de regen met bakken uit de hemel. Ze verwonderden zich net over het akoestische en visuele effect van het water op het glas toen het hele ding plotseling, met een enorm gekraak en geraas omlaag kletterde, bovenop het gezelschap (citaat met aanpassingen).

De zus die via haar andere zus hoort over dit verhaal is ervan ontdaan. Ze was er zelf niet bij want ze hoort het via haar zus maar het raakt haar diep. Ik kan mij dat goed voorstellen. Mij raakte het ook bij het lezen. Want het heeft wel iets weg van het laatste oordeel. Geen steen zal op de andere gelaten woorden, zegt Jezus. Voor bewonderaars van tempelarchitectuur zijn dat onthutsende woorden. Zo is het verhaal van keuken onthutsend is voor mensen die leven bij VT wonen en Heel Holland Bakt. Je dacht het einde der tijden te kunnen vergeten in de verbouwde keuken. Maar het onheil weet je zelfs daar te achterhalen. Er is maar een klein barstje nodig en de hele boel dondert in elkaar.

Seculier

Aan de ene kant dus het liedje van Wende Sniijders met als een refrein de vraag die wij kennen uit Openbaring. Hoe lang nog? Aan de andere kant het verhaal van Rachel Cusk. Je hoeft geen christen te zijn om na te denken over het einde van de wereld. Je hoeft niet naar de kerk te gaan de vraag te stellen: hoe lang nog? Is er iemand? Zal er ooit nog iemand zijn? Niets is menselijker dan dat. Het leven heeft een begin, of dat nu de oerknal is of de schepping. En als er een begin is dan zal er ook wel een einde zijn. Het is zoals met ons persoonlijk leven. We worden geboren maar we sterven ook een keer. Wat in het klein met ons gebeurt dat zal ook wel met de wereld geschieden. Het is heel menselijk om na te denken over het einde van de wereld.

Dat kan versterkt worden door de tijd waar je in leeft. Als de pest over de aarde rondgaat is het makkelijker je het einde van de mensheid voor te stellen dan wanneer iedereen gezond is. Als er een atoomoorlog dreigt zijn wij banger dan we normaal gesproken zijn. Wij in onze tijd worden overvallen door de ene naar de andere crisis. Er was een economische crisis, een vluchtelingen crisis, er is een klimaatcrisis en we hebben te maken met een virus dat de samenleving ontwricht. Je hoeft in zulke tijden geen profeet te zijn om te denken dat je in het laatste der dagen leeft. Rampscenario's zijn overal te vinden en in de bioscoop kan je de verbeeldingen ervan zien. Grote overstromingen, complotten, dodelijke

virussen, nieuwe wereldoorlogen, hemellichamen die op de aarde vallen. Openbaringen is er helemaal niets bij. Het kan altijd nog erger. Wij in de kerk kunnen niet op tegen dat geweld en het is ook de vraag of je dat zou moeten willen.

Raak niet paniek

Dat neemt natuurlijk niet weg dat onze Heer wel over dit soort dingen heeft gesproken. Hoe heeft hij dat gedaan en wat kunnen wij als zijn gemeente daarvan leren? In de tekst die wij hebben gelezen gaat over tekenen aan de zon de maan en de sterren. De zon, de maan en sterren, ze zijn allemaal hoog verheven boven alle gedoe dat hier kan zijn op aarde. Op aarde kan het stormen maar de zon komt op en de zon gaat onder. Wij kunnen hoog springen en laag springen maar de maan draait haar baantjes rond de aarde. En de sterren, ze staan al miljoenen jaren te stralen op dezelfde plaats aan het firmament. Als op aarde de weg kwijt zijn dan zijn er altijd de zon de maan en de sterren om je aan te oriënteren. Het zijn punten die houvast en richting geven maar Jezus zegt dus dat er aan de zon de maan en de sterren tekenen te zien zullen zijn, ook zij zullen in beroering raken. Zelfs de hemelse machten zullen wankelen. Een meer omvattende crisis is eigenlijk niet denkbaar. Er is geen crisis die valt buiten het bestek van deze woorden.

Hetzelfde geldt voor zijn spreken over de zee. In Genesis wordt ons verteld dat God al het water onder de hemel naar één plaats laat stromen. De scheiding van het droge en de zee is in een scheppingsdaad die leven mogelijk maakt. Zonder die scheiding wordt de aarde weer woest en leeg als in het begin. Tegen deze achtergrond spreekt Jezus over het gebulder en het geweld van de zee. Hij spreekt met die beeldtaal over het dreigen van de chaosmachten. Het water zal de mensen aan de lippen staan. Het is alsof de wereld uit elkaar aan het vallen is in deze woorden. Alle gaat kapot, zegt Wende Snijders in een ander liedje. Alles gaat kapot, dus wij zeker. En we voelen ons machteloos. Er speelt zoveel. Het is zo groot. De mensen worden onmachtig van angst. Wij komen met onze mogelijkheden aan het einde. Volgens de bijbel is er een nacht waarin niemand meer werken kan.

En toch is dit alles minder uniek dan wij zelf soms denken. Volgens de Bijbel is deze nacht niet pas in de 21ste eeuw begonnen. Het einde der tijden is al begonnen in de dood van Jezus. Toen hij aan het kruis hing toen werd de zon verduisterd. Er was een teken aan de hemel en Jezus maakt de wanhoop van Wende tot de zijne. Is er iemand? Zal er ooit nog iemand zijn? Waarom hebt u mij verlaten? Alles gaat kapot, zelfs Jezus ging kapot, juist hij. In de dood van Jezus is het einde der tijden

aangebrosken en dat einde der tijden duurt voort. Met Pinksteren spreekt Petrus over wonderen aan de hemel boven en tekenen op de aarde beneden. Bloed en vuur en rook. In Handelingen lezen we meteen al dat de leerlingen van Jezus worden vervolgd en gedood. En de kerk heeft jaar in jaar uit met Advent dit fragment uit het evangelie gelezen. Het is gelezen toen de pest rondging over Europa en de mensen hadden het gevoel dit gaat over ons en ze hadden gelijk. Het is gelezen toen twee wereldoorlogen Europa verwoestten. Joden vonden de dood vonden in gaskamers. De zon werd verduisterd door de rook die opsteeg uit de verbrandingsovens. En de mensen die dit evangelie lezen wisten, dit gaat over ons en ze hadden gelijk. En wij in onze tijd, we lezen datzelfde evangelie opnieuw en we weten, dit gaat over ons.

En dat is precies het doel wat Jezus voor ogen heeft met deze woorden. Hij wil ons door deze woorden voorbereiden op wat komt. Wij mogen ons en onze wereld gekend weten in zijn woorden. Het gaat hem erom dat wij in onze angsten niet alleen zullen zijn. Wij moeten door veel verdrukkingen ingaan in het koninkrijk van God. De Heer heeft het zelf gezegd. Wij begrijpen het niet. Wij roepen waarom. Wij roepen hoe lang nog. Maar op de golven van de geschiedenis verschijnt de Heer. Als jullie berichten horen van oorlog en opstand, raak dan niet in paniek want die dingen moeten gebeuren. De chaos lijkt compleet maar God gaat zijn ongekende gang. Vaster dan de zon de maan en sterren staat zijn troon. Dat is het eerste doel van het spreken over de laatste dingen. Wat er ook gebeurt, hoe gek het ook wordt. De Heer regeert ook als het donker is. Zijn kruis laat zien dat hij ook met ons is ook als de zon verduisterd en het midden op de dag nacht is.

Heft uw hoofden omhoog

En toch is dat nog niet het eigenlijke evangelie. Belangrijker dan de beschrijving van de rampspoed is de oproep waar deze zondag zijn naam aan ontleend.

Wanneer dit alles staat te gebeuren, richt u dan op en heft uw hoofden omhoog, want uw verlossing nadert. Wat voor ons het einde is van alles dat is voor Jezus het naderen van een nieuw begin. *Uw verlossing nadert.* Uw redding komt eraan. Het koninkrijk van God is dichtbij. Daarmee zet Jezus alles op zijn kop. Hij maakt van wat ons angst inboezemt een teken van hoop. Wat eerst een teken was van het naderende einde wordt nu het teken van een nieuw en naderend begin. Zelfs onze angst, het golven en het grommen, diep binnenin. Zelfs die angst wordt een teken van zijn komen. Niet onze moed maar onze benauwdheid is een teken van zijn nabijheid. Richt je op als de straffe knoop rondom je hart verstrakt. *Heft uw hoofden omhoog als de wereld wankelt want uw verlossing is nabij.*

Bij de voorbereiding kwam ik een preek tegen van Bonhoeffer over deze tekst. Hij is gehouden in 1933. Dat is het jaar dat Hitler aan de macht gekomen. Bonhoeffer begint die preek met het beeld van de mijnwerker. In zijn tijd werd er in Duitsland nog veel onder de grond gewerkt in de mijnen. Dat gebeurt nog steeds en dat gaat nogal eens mis. Schachten storten in en mijnwerkers komen vast te zitten. Stel je dat voor. Dat je diep in de aarde zit opgesloten. Hoe donker moet het daar wel niet zijn. Hoeveel dagen hou je dat uit. Hoe stil is het daar niet tientallen meters onder de grond. Maar dan hoor je na uren, na dagen wachten geluid. Je hoort het geklop van hamers. Het breken van stenen. Je hoort stemmen. En het komt dichterbij. Wordt dan je hoofd niet opgeheven? *Wanneer dit alles staat te gebeuren, richt u dan op en heft uw hoofden omhoog, want uw verlossing nadert.*

Jezus zelf spreekt erover aan de hand van ander beeld. Hij richt onze blik op een vijgenboom in de winter. Na de dramatiek van het einde der tijden is dit een beeld dat ontroert door zijn eenvoud. Hemel en aarde hebben gewankeld. De zee heeft gebulderd. De volken hebben gesidderd. Er was donder en bliksem, sneeuw en hagel maar nu wordt het opeens stil in het verhaal. Het barre evangelie van het naderen van de Heer loopt uit op de gelijkenis van een boom die zich uitstrekt naar de zomer. Het is nog winter maar de boom weet al dat het zomer wordt. De vijgenboom is daar op aan het wachten. Zijn hout wordt zacht, de knoppen gaan voorzichtig open, het eerste groen is al te zien. Als je dat ziet dan weet je dat de zomer in aantocht is. Van Luther wordt verteld dat hij gezegd heeft. Als morgen de wereld vergaat dan moet je vandaag nog een appelboom planten. Wij verwachten niet het einde maar de verlossing. We verwachten niet de nacht maar het licht. Wij verwachten niet de aankomst van een koude winter maar de aankomst van een grote zomer waarin zich het verheugd. Nadat God gesproken heeft in donder en bliksem, nadat de aarde heeft gewankeld, er is nu in het beeld van de vijgenboom het suizen van een zachte stilte. *Heft uw hoofden omhoog, want uw verlossing nadert.*

Ik weet natuurlijk niet hoe u luistert naar dit woord maar ik merk dat het bij mijzelf binnenkomt. Het doet ertoe en het heeft kracht want hij zegt het. Die de hel is doorgegaan, die de vraag van Wende tot de zijne heeft gemaakt, die met de mijnwerkers is opgesloten in het aardedonker van het graf, maar de steen werd weggerold en Jezus stond op. Kruis en opstanding geven Jezus gezag. Jezus spreekt niet alleen over het einde der tijden hij is het einde der tijden in eigen persoon want zijn dood is het einde van alles. En in zijn opstanding is hij zelf het nieuwe begin dat God maakt met ons en zijn wereld. Jezus is het begin en het einde. Het kromme hout van de mensheid zal door God zelf recht worden

gemaakt. *Wanneer dit alles staat te gebeuren, richt u dan op en heft uw hoofden omhoog, want uw verlossing nadert.*

Tenslotte

Fantasieën over het einde van de wereld zijn er alom. Je hoeft er geen christen voor te zijn om erin te geloven. Als je jezelf erin wilt verdiepen kan je ook naar de bioscoop gaan. Voor het evangelie moeten we bij de Heer zijn. Wat we om ons heen horen zijn zijn voetstappen. Het gaat in de dagen van Advent om de Heer. Je mag alles vergeten als je hem maar niet vergeet. Die dramatische beelden zijn niet zonder risico. Laten we ons niet verliezen in het duiden van de tijd waarin we leven. Laten we voor alles God leren vrezen en zijn zoon verwachten. *Ad te dominee levavi. Tot u Heer hef ik mijn ziel op, maak mij niet te schande, wijs mij de weg van uw waarheid en onderricht mij, want u bent de God die mij redt. Op u blijf ik hopen, elke dag weer.*

Amen